

קידום נוער תוכנית היל"ה השכלת יסוד ולימודי השלמה

מדריך למורה במקצוע

" עיין ערך - אני ישראל "

מדריך מנחה לעבודה בנושא דתות

תוכנית לימודים למסלול 9-10 שנות לימוד

כותבת התוכנית:

נילי טגליכט

2015

תוכן עניינים

3	הקדמה
4	הנחיות למורה
8	שיעור ראשון- מושגים
12	שיעור שני – עיקרי הדת
19	שיעור שלישי – מקומות קדושים, , מנהיגים
24	שיעור רביעי – טקסים, מנהגים, חגים
37	מחווים להערכה

הקדמה

נושא הדתות המיועד למסלול 10 שנות לימוד מרחיב ומעמיק את הידע וההיכרות עם הדתות בישראל.

רוב התלמידים אינם מכירים את הדת של "האחר". לעיתים גם ההיכרות עם המורשת הדתית שלהם היא שטחית. זוהי הזדמנות להיכרות עם הדתות ועם הזיקה שביניהן בדרך של למידה עיונית וחוויתית שיש בה כדי לסייע לטיפול אקלים סובלני יותר. בהיכרות עם הדתות בישראל, הדת שנתפסת לא פעם כגורם מפריד ומשסע, מקבל הבנה והסתכלות אחרת.

מטרות יחידת לימוד זו:

- הכרות עם הדתות המצויות בישראל.
- מציאת נקודות דמיון ושוני בין היהדות הנצרות האיסלם והדת הדרוזית
- יצירת חווית למידה שיתופית
- למידת עמיתים
- כיבוד האדם, הבנה וקבלה של רב תרבותיות הבנת מהות הסובלנות.

הלימוד ביחידה זו עוסק בהשוואה וביצירת קשרים בין היהדות לדתות אחרות, בעיקר הדתות המונותאיסטיות. מתוך ההשוואה נכיר בכך שהשוני בין היהדות לבין האסלאם והנצרות, הנתפסות לעיתים כדתות "יריבות" אינו רב וכי דתות אלו כמעט זהות בהשוואה לדתות אחרות. כמו כן נכיר כי מקורם של שוויון ערך האדם והסובלנות הוא בדתות המונותאיסטיות.

מדינת ישראל נותנת כיום חופש דת לכל הקהילות הדתיות בארץ, גם בחוקיה וגם הלכה למעשה.

עלינו לחנך את הילדים לרב-תרבותיות ולסובלנות כלפי סביבתנו. הצעד הראשון כרוך בהכרת הדתות השונות בישראל ומתוך כך ביכולת לקבלן כשוות אחת לשנייה.

הנחיות למורים

- למידה קבוצתית הכרחית – מינימום 4 לומדים

דרכי הערכה והרכב הציון- מסלול 10

מבחן	70%
הערכה חלופית	30%

הערכה חלופית/עבודה במסלול 10 = 30%

- העבודה היא קבוצתית, מלווה בתוצר ויזואלי
- התוצר קבוצתי
- במדריך שלפניכם:
- פירוט התכנים הנלמדים
- הצעות לדרכי עבודה
- הצעות לתוצרים אפשריים.
- (פוסטר, סרטון, מצגת, חידון, פעילות ועוד..)
- מחוונים להערכה

הציון הפנימי עד 30% ניתן ע"י המורה.

בסיום העבודה מומלצת הצגת התוצר בפני הלומדים ומנהל השכלה ביחידה.

למורה

הכנת העבודה היא אחד הכלים המאפשרים למידה שיתופית. הכנת העבודה מזמנת ללומדים אפשרות להתעמק ולחקור נושא, לחפש מידע, לשאול שאלות, לארגן מידע. עליהם לבנות את גוף הידע, ולייצג אותו בצורה הולמת. הכנת העבודה היא אחת הדרכים להעריך את יכולותיהם של התלמידים ליישם את התכנים העיוניים שלמדו ואת המיומנויות שרכשו תוך כדי למידת התוכנית.

תפקיד המורה המנחה

- לזמן לתלמידים אפשרויות לפעול באופן שיתופי.
- לסייע להם בחיפוש מקורות מידע.
- לעודד יצירתיות, סקרנות, התמדה וביקורת עצמית.
- להדריך את התלמידים לגבש את הידע שצברו ולארגן את כתיבת העבודה.

התוצר יכול להיות אובייקט דו-מימדי (כרזה, מפה) או תלת-מימדי (דגם, סרטון) תוצר מבוסס כתיבה (נייר עמדה, גיליון עיתון), אירוע (דיבייט, סיור), מיזם (תערוכת כרזות / תצלומים, עריכת קמפיין) משחק ועוד. ניתן להכין תוצר דיגיטלי כמו: כרזה דיגיטלית, משחק טריוויה במצגת או ב Kahoot, כרטיסיות מידע, Roojoom, לוח מודעות כמו Linoit, סרט, קליפ או כל רעיון אחר שיש לכם. ניתן לבחור להכין גם משהו חומרי, מוחשי כמו: דגם, פוסטר, קולאז', ציור, פסל, תערוכה ועוד. ניתן להכין משהו חוויתי כמו: משחק, מסלול סיור, שיר, פעילות סביבתית וכדומה. כל תוצר יתאים ובתנאי שהוא יראה / ידגים / ימחיש את הנושא העיקרי של העבודה והדברים החשובים שנלמדו.

בואו נצא לדרך

הסבר ופירוט הנחיות לעבודה

חלק ראשון

למורה: הכן בריסטול גדול ועליו טבלה לפי הדוגמא שלפניך.

- כל תלמיד עובד על נושא אחד אחר בכל דת (לדוגמא: ביהדות - עיקרי הדת, באסלם - חגים ומועדים, בנצרות-פולקלור ומנהגים, דרוזים – אתרים קדושים).
- המידע לנושאים נמצא ביחידת הלימוד שלפניכם ובאינטרנט
- במהלך שעות הלימוד כל תלמיד ימלא את חלקו בטבלה
- המשימה: טבלה מלאה למידת עמיתים:
- כל תלמיד ילמד את חבריו אודות הנושאים אותם חקר וכתב עליהם בטבלה.

הנחיות לכל נושא

עיקרי הדת: ספר קדוש. מושגים עיקריים. עליה לרגל. שפת תפילה. דמויות מרכזיות.

אתרים קדושים: אלבום 2 אתרים (אחד מהם בחו"ל) תמונה והסבר. פולקלור: מוזיקה. ריקוד. מאכלים. לבוש.

לבחור בביטוי פלורקלורי של הדת ולהראות אותו בסרט, הקלטה, מתכון, תמונה ולתארו.

חגים ומועדים: הסבר 2 חגים (בחירה): היבטים גלויים וסמויים. סמליות ומהות.

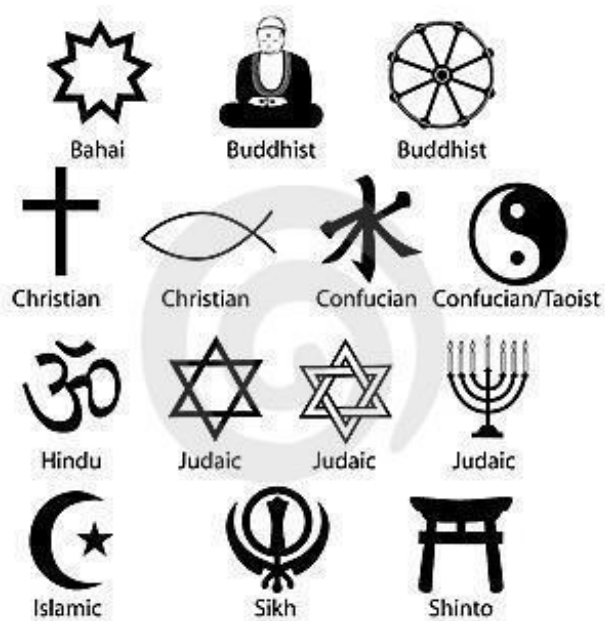
חלק שני – לאחר מילוי הטבלה

עליכם לבחור ולהחליט על תוצר קבוצתי (פוסטר, מצגת משותפת, סרטון, ראיון עם אדם מאחת הדתות, הצגה, מסלול טול, חידון ידע על כל הדתות ועוד...)

הצגת התוצר בכיתה/ביחידה/בנוכחות מנהל ההשכלה.

טבלת דתות - חלק הראשון

שם הדת	יהדות	אסלם	נצרות	דרוזים
תבחינים/נושא				
עיקרי הדת ודמויות מרכזיות				
חגים ומועדים				
פולקלור ומנהגים				
אתרים קדושים				

עבודה בנושא דתות שיעור ראשון - מסלול 10 שנו"ל

		נושא:
מתודות		שיעור 1
	1. הכרת המושגים דת ותרבות 2. בירור אישי- ציר דת 3. הדתות המונותיאיסטיות 4. הצגת הדתות	מטרות:
*מצורפת מצגת- יש לעבוד איתה.		מהלך שיעור
חבל, אטבי כביסה	1. פתיח- בירור אישי- ציר דת	פתיח
מצגת	2. בין דת ותרבות- דיון והסבר (מצגת)	
	3. טבלה- אסוציאציות מדתות	
תמונות ומצגת	4. סמלים או מצגת עבודה בקבוצות	
מצגת	5. סרט הדתות מטדי	
תמונות	6. סיום- התרכזות ב4 דתות דרך בית התפילה. והסבר על העבודה	סיום
	תרבות, דת, סמל, מונותיאזם,	מושגים
	פלורליזם, שיויון,	ערכים

פירוט הפעילויות

1. פתיחה - בירור אישי. תרגיל

המורה יתלה בכיתה חבל. בקצה אחד יכתוב **חילוני** ובשני **דתי**.
כל תלמיד יקבל כרטיסיה וירשום את שמו ויתלה את מיקומו בציר לפי דעתו.

שיחה :

היכן מיקמת את עצמך? הסבר.
האם בעבר היית במיקום אחר?
האם בעתיד תרצה להיות במיקום אחר?

2. אסוציאציות דתות - טבלה

על הלוח רושמים דתות.
על כל תלמיד "לזרוק" מושגים שקשורים לדת,
וכותבים אותם בטבלה
ניתן להכין כרטיסיות עם מושגים כך שכל תלמיד ישים את הכרטיסיה במקום המתאים בטבלה.

נתונים על הדתות בעולם - מצגת.

3. בין דת ותרבות - דיון והסבר (מצגת)

מהי דת?
כיצד "רואים דת"
תרבות
דומה ושונה דת ותרבות - מצגת

4. סמלים - העומק של הדת (מצגת/ כרטיסיות בקבוצות)

הסבר סמלים - מצגת
כל קבוצה תקבל סמל.
על הקבוצה לכתוב לאיזה דת הסמל שייך
מהם העקרונות שבאים לידי ביטוי בסמל
כל קבוצה מציגה ומראים במצגת את התשובות.

5. פתיח 5 הדתות המרכזיות – סרט מטדי

סיכום על הלוח - טבלה דומה ושונה בדתות.

6. סיום - 4 הדתות בישראל - עבודה.

כל קבוצה מקבלת תמונה של בית תפילה. עליהם לכתוב מהו בית התפילה של איזו דת.
דף עבודה - העברת קוים.
המשך - הסבר על שוק הדתות בעבודה.

פירוט מהלך שיעורים בנושא דתות

1. פתיחה - בירור אישי. תרגיל

המורה יתלה בכיתה חבל. בקצה אחד יכתוב **חילוני** ובשני **דתי**. כל תלמיד יקבל כרטיסיה וירשום את שמו ויתלה את מיקומו בציר לפי דעתו.

שיחה: על פי מה החלטת לשים את הכרטיסייה?
באיזה אופן בא לידי ביטוי המיקום שלך על הציר בחיים?
האם אתה מכיר מישוהו שיותר קיצוני ממך? במה זה בא לידי ביטוי?
האם בעבר היית במיקום אחר?
האם בעתיד תרצה להיות במיקום אחר? מדוע? כיצד זה יבוא לידי ביטוי? מה צריך לקרות כדי שיהיה השינוי?

2. בין דת ותרבות - דיון והסבר (מצגת)

מהי דת?
כיצד "רואים דת"
תרבות
דומה ושונה דת ותרבות - מצגת

3. אסוציאציות דתות - טבלה

על הלוח רושמים דתות.
על כל תלמיד "לזרוק" מושגים שקשורים לדת, וכותבים אותם בטבלה ומפרטים עליהם. ניתן להכין כרטיסיות עם מושגים כך שכל תלמיד ישים את הכרטיסייה במקום המתאים בטבלה.
נתונים על הדתות בעולם - מצגת.

4. סמלים - העומק של הדת (מצגת/ כרטיסיות בקבוצות)

הסבר סמלים - מצגת
כל קבוצה תקבל סמל.
על הקבוצה לכתוב לאיזה דת הסמל שייך
מהם העקרונות שבאים לידי ביטוי בסמל
כל קבוצה מציגה ומראים במצגת את התשובות.

5. פתיח 5 הדתות המרכזיות – סרט מטדי

סיכום על הלוח - טבלה דומה ושונה בדתות.

6. סיום - 4 הדתות בישראל - עבודה.

דף עבודה - תמונות - השלמה. עליהם לכתוב מהו בית התפילה של איזו דת המשך - הסבר על שוק הדתות בעבודה.

בתי תפילה- השלם את בית התפילה והדת

דת	המקום- בית התפילה			
				
				
				
				

מחסן מקומות לשיבוץ בטבלה:

- כנסייה: בזיליקת "הלב הקדוש" צרפת
- המסגד הגדול ע"ש חסן השני מרוקו -
- ח'ילוה - נבי שיעיב –
- בית הכנסת הגדול פירנצה – יהודים

מחסן דתות לשיבוץ בטבלה: איסלם, דרוזים, יהדות, נצרות.

עבודה בנושא דתות שיעור שני - מסלול 10 שנו"ל

	שיעור 2 - <u>עיקרי הדת</u>	נושא:
מתודות		שיעור 2
	1. הכרת עיקרי 4 הדתות 2. הכרת הדומה והשונה בין הדתות	מטרות:
		מהלך שיעור
סרטים	1. פתיח- צפייה בסרטי תפילה של ארבעת הדתות: דומה ושונה.	פתיח
תמונה	2. סיפור תחילת האנושות- גן עדן : דומה ושונה	
סיפור	3. מונותאיזם- סיפורו של אברהם.	
השוואה	4. המשך השוואה במאפייני הדתות השונות : אמונה באל אחד, דמות מרכזית, מקום תפילה, יום קדוש, חג פסח/פסחא / איד אל אדחא, יסודות האמונה, חובת המאמינים, מצוות אוכל ושתיה.	
עבודה	5. התחלת עבודה : חלוקה לקבוצות. בחירת דת, בחירת מאפיינים ומתן מצגת למסגרת	סיום
	מונותאיזם, אברהם, חג ומועד, משה, ישו, מוחמד, חמזה בן עלי, חג הפסח/ פסחא/איד אל אדחא, עליה לרגל	מושגים
	פלורליזם, שוויון, סבלנות, כבוד	ערכים

מהלך השיעור

1. פתיחה - דומה ושונה בתפילה

אנו נצפה ב 4 סרטונים המראים תפילה המונית בכל דת. חישבו אילו מרכיבים דומים בכל הסרטונים?

עליה לרגל באיסלם

<https://youtu.be/7WQNhwojQ8>

תפילה בכותל

<https://youtu.be/45gNJ61C-qM>

מיסת חג המולד

<https://youtu.be/hkaqL1yti0U>

תפילה דרוזית

<https://youtu.be/Glp7DrKe1oc>

נקודות דמיון:

- א. בכל דת יש לבוש/ פרטי לבוש מיוחדים
- ב. ישנה חשיבות להמוניות, קהילה, התכנסות (כנסיה, בית כנסת) - ("מסגיד", שפרשו בית סגידה או בית תפילה) אצל דרוזים רק הדתיים- (החילוה בית התבודדות)
- ג. "מקהלה" משותפת.
- ד. תפילה- דרוזים?

2. תחילת ההסטוריה האנושית - תמונה

איך הכל התחיל (ע"פ הדתות)

נראה את תמונת גן העדן.
נתחיל בסיפור- **סיפור גן העדן ע"פ הקוראן**- חשוב לא לומר לתלמידים שזה מהקוראן!

מספרים כי אלוהים שם את אדם וזוגתו בגן העדן והתיר להם לאכול מפירות כל העצים שצמחו בו, פרט לפירות עץ הדעת. השטן פיתה אותם לעבור על האיסור האלוהי ולכן גורשו מגן העדן ונענשו: אלוהים קבע, כי לא יחיו לנצח ודן אותם ואת צאצאיהם לחיים רצופי מריבות ואיבה. האדם הביע חרטה על חטאו, ואז קבע האל שכל בני האדם חייבים להיות על-פי ציווי . המאמינים והמציינים לא יפחדו מעונש, ואילו הכופרים בקיומו ייענשו בשהייה נצחית בגיהנום לאחר מותם .

מתוך הקוראן :

"ולאדם נאמר : שכון אתה וזוגתך בגן עדן ואיכלו מפירותיו כאוות נפשכם, אך אל עץ הדעת אל תקרבו לבל תחטאו. אולם השטן הכשילם וגרם לגירושם מגן העדן ומכל הטוב אשר בו, ואז אמר ריבונך : איבת עולם אשית ביניכם ובין השטן ועל פני האדמה תישארו רק לזמן מוגבל וממנה תתפרנסו. אחר כך חזר אדם בתשובה וקיבל הוראות חדשות מריבונו, כי הוא רחמן ומקבל חוזרים בתשובה, ואז שילחם באומרו : התפזרו על פני האדמה! כל מי שיציית להדרכה שתבוא אליכם ממני, לא יידע מורא ועצב, אך לא כן אלה שיכפרו בה ויתכחשו לאותותינו, כי בני הגיהנום יהיו ובו יישארו לנצח." "סורת הפרה-2, פסוקים 35 39 כת יב *carfספי הספרים של האסלאם - הקראן. תרגום מערבית ד"ר אהרון בן-שמש. © קק"ל).

❖ דיון בעקבות סיפור בריאת העולם:

מהיכן הסיפור הזה?

האם קיים סיפור דומה בדתות אחרות?

מה דומה ומה שונה בין האיסלם נצרות ויהדות.

הן בספר בראשית והן בקראן נאמר, שאדם ואישתו חווה חיו בתחילה בגן העדן, גן שופע מזון ומים. האל התיר להם לאכול מפירות כל העצים, אך אסר עליהם לגעת בפירותיו של עץ אחד - עץ הדעת. בני הזוג עברו על האיסור, אכלו מפרי העץ, ולכן גורשו מגן העדן על-ידי אלוהים. ספר בראשית מתאר כיצד פיתה הנחש את חווה לאכול מפרי עץ הדעת. הנחש סיפר לה, כי האכילה מפרי העץ לא תביא למותה, כפי שהזהיר האלוהים, אלא דווקא תגרום לה להבחין בין טוב לרע ולהידמות לאל עצמו. חווה אכלה מפרי העץ, ואחר-כך גרמה לאדם לאכול ממנו. חטא האכילה מפרי עץ הדעת עורר את זעמו של האל, והוא העניש אותם בעונשים קשים. האל קבע, כי הם וצאצאיהם לא יחיו לנצח, ובמהלך חייהם יעבדו קשה כדי להתקיים. בנוסף, גזר אלוהים על חווה ועל שאר הנשים, כי יסבלו מכאבי לידה ויהיו נתונות למרות בני זוגן.

מכאן שיש הרבה דומה בין הדתות בישראל (והדתות בכלל) ובארבעת הדתות הללו, במיוחד.

בשיעור ננסה לראות מהם המאפיינים הדומים והשונים בארבעת הדתות

3. אמונה באל אחד - סיפורו של אברהם

אברהם נחשב בשלוש הדתות לאבי המאמינים באל אחד. על-פי המסופר בתנ"ך, בברית הישנה ובקראן, גדל אברהם באור, עיר קטנה בצפון מסופוטמיה (עיראק של ימינו), תושבי העיר, כמו תושבי כלל הממלכה, היו עובדי אלילים, ועל-פי המסורות היהודית והמוסלמית כאחד התפרנס אביו של אברהם, תרח, מייצור של צלמים - כלומר, של דמויות אלים.

המסורת המוסלמית וספרות האגדה היהודית מספרות, שבנערותו סייע אברהם לאביו במכירת צלמי האלים. באחד הימים הייתה לו התגלות אלוהית. הוא הבין שהאמונה המקובלת באלים היא אמונת הבל, ושבעולם קיים רק אל אחד, בלתי נראה. מאז החל אברהם להפיץ את אמונתו החדשה נתקל בלעג ובאיכה. בני משפחתו ומכריו כעסו על שהוא פוגע הן במסורת מקודשת ועתיקה של סגידה לאלים והן במקור הפרנסה של המשפחה.

הקוראן מספר על מאבקו של אברהם בעובדי האלילים שבאור. בסורת הנביאים-2 מסופר כיצד הוכיח אברהם לבני עמו שהצלמים (הקרויים גם "פסילים) אינם מייצגים אלים, אלא הם דמויות חסרות כוח. בני עמו כעסו על שהוא פוגע באמונותיהם העתיקות ורצו להרוג אותו בשריפה, אך אלוהים הציל אותו ולא נתן לאיש לפגוע בו.

הנצרות מתייחסת לדמותו של אברהם לא רק בספר בראשית, בברית הישנה, אלא גם בברית החדשה, הספר הקדוש לנוצרים. אברהם מוזכר בה כמופת למאמין בלא תנאי. נכונותו לציית לאל ולעמוד במבחנים קשים, כעזיבת בית אביו ולקחת בנו לעקידה, מובאות כדוגמאות לעוצמת אמונתו. באחת מאיגרותיו המופיעה בברית החדשה, פאולוס מתייחס לברכה שאלוהים בירך בה את אברהם בספר בראשית פרק ט; "ה ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא ה' טמימה וספר הכוכבים אם תוכל, לספר אתם; ויאמר לו כה יהיה זרען;". פאולוס טוען, כי אברהם אינו רק אביהם של היהודים אלא אביהם של עמים רבים נוספים. מכיוון שבשורתו של ישוע מכוונת לכלל האנושות כל בני האדם יכולים להצטרף לברית שכרת האל עם אברהם.

מחבר/ים: יעקב שביט, דפנה מוסקוביץ וצאלח סואעד

שם הספר: לחיות בארץ הקודש להכיר ולכבד : אל אחד ושלוש דתות

מקום ההוצאה: תל אביב

שם ההוצאה: מטח : המרכז לטכנולוגיה חינוכית

שנת ההוצאה: תשס"ה, 2005

גם אצל הדרוזים מופיע אברהם כאחד משבעת הנביאים - בני אנוש שזכו להתגלות האלוהים והפכו לנביאים.
בכל תקופה הופיע נביא שהביא לעולם דת חלקית חיצונית ולא לגמרי אמיתית כי האנושות לא הייתה מוכנה לקבל את הדת האמיתית.
ביניהם: אדם, נח, **אברהם**, משה, ישו, מוחמד ומוחמד איבן איסמעיל.
מכאן אנו מבינים שמוחמד לא היה הנביא האחרון אלא מוחמד איבן איסמעיל ששייך לדרוזים ולכן הם דת אמיתית וכל השאר שיקרים.

4. השוואה בין מאפייני הדת

ישנם מאפיינים רבים הדומים בים ארבעת הדתות נעמוד על הדמיון ועל השוני בכל מאפיין: כדאי לבחור 3-4 מאפיינים.

א. הדמות המרכזית בכל דת

יהדות	נצרות	איסלם	דרוזים
משה 	ישו 	 מוחמד 	חמזה בן עלי

ב. מקום תפילה

בית כנסת 	כנסייה 	מסגד 	חילוה http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7333
---	--	---	---

ג. יום קדוש

בשלושת הדתות (נצרות, יהדות ואיסלם) מסופר כי אלוהים ברא את העולם בשישה ימים. יום נוסף של השבוע הנו יום מנוחה המוקדש לתפילות ולעבודת האל. לפי הדת הדרוזית הבריאה נעשתה תוך מספר שניות, בדומה לתיאוריה המדעית של המפץ הגדול. אין יום מנוחה קדוש על פי הדת הדרוזית.

ביהדות: "זכור את יום השבת לקדשו" 	בנצרות: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" (פריט זה) 	באיסלם – "בהישמע הקריאה לתפילה ביום השישי" 	חכמי הדת מבקרים בבית התפילה הדרוזי (חילוה) בכל ימות השבוע כמתאפשר, ובמיוחד בערב שישי (יום חמישי-אין יום קדוש. נושא בריאת העולם, שלפי הדת הדרוזית הבריאה נעשתה תוך מספר שניות, בדומה לתיאוריה המדעית של המפץ הגדול. מכאן שאין יום מנוחה קדוש על פי הדת הדרוזית
---	---	---	--

ד. חג הפסח/ פסחא/איד אל אדחא

חג הפסח חל בחודש ניסן, והוא מציין את התהוותו של עם ישראל. על שמותיו השונים של החג ומשמעותם, אורחותיו ומנהגיו של החג, ההגדה של פסח, ליל הסדר, העלייה לרגל לירושלים, ועל קדושתו של הר הבית ביהדות.	ג הפסחא נחגג לציון תחייתו של ישוע, שלושה ימים לאחר עליבתו. על מקורות החג, מנהגי החג, השבוע הקדוש, יום העלייה לשמים, ועל קדושתה של ירושלים בנצרות.	עיד אלאדחא, חג הקורבן, הוא החג החשוב ביותר בלוח השנה האסלאמי, והוא נחגג לזכר נכוונתו של אברהם להקריב את בנו במצות האלוהים. על המשמעויות החובות והמנהגים של החג.	חג הקורבן (עיד אלאדחא), המכונה החג הגדול (אל-עיד אל-כביר), הוא החג הדרוזי החשוב ביותר ומקורו בחג המוסלמי. אצל הדרוזים חג זה נקשר עם הופעת המשיח הדרוזי באחרית הימים. במהלך החג מצופה מהמאמינים לכפר על חטאים, לעשות טוב עם הזולת ולהשתדל לחזור בתשובה.
--	---	---	--

ה. יסודות האמונה ב 4 הדתות

אלוהים, "מלאכים" ובני אדם. אמונה בהתגלות, השגחה ותורת הגמול.

ו. חובת המאמינים

3 דתות- תפילה, ימי צום, עליה לרגל, הבחנה בין ימי קודש לחול, מצוות בין אדם לחברו- הורים, אחים. מצוות מוסריות: איסור רצח, גניבה, ניאוף, גניבה, חמדנות. הדרוזים: במקום התפילה צריך לדבר אמת במקום הצדקה צריך לשמור אחד על השני – אחוות אחים. במקום הצום צריך לזנוח את האמונות הישנות המבטלות את קיום האל. במקום העלייה לרגל למכה צריך להיטהר מכפירה ולהתרחק מהכופרים קיימות מצוות מוסריות: אמירת אמת ושמירה על הלשון. הגנה ועזרה הדדית בתוך העדה. ומנהגי הכנסת אורחים

ז. מצוות אוכל ושתייה

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=11772>

יהדות: דיני כשרות: בשר וחלב, חזיר

נצרות- אין

אסלם: האיסור על אכילת בשר חזיר (יש המרחיבים את האיסור גם

לבשר סוס ובעלי-חיים אחרים), איסור על שתיית יין (יש המרחיבים איסור זה

על משקאות אלכוהוליים בכלל).

דרוזים: אסור לאכול בשר חזיר, אין לעשן, אין להשתמש בסמים או לשתות משקאות חריפים

5. סיום - עבודה.

התחלת עבודה: חלוקה לקבוצות.

בחירת דת, בחירת מאפיינים ומתן מצגת למסגרת.

עבודה בנושא דתות שיעור שלישי- מסלול 10 שנו"ל

	<u>שיעור 3- מקומות קדושים. חגים. מנהיגים.</u>	נושא:
מתודות		שיעור 3
	הכרות כללית עם הדתות השונות : מקומות קדושים, חגים ומנהיגים	מטרות:
		מהלך שיעור
משחקים	חלוקה ל 3 קבוצות .	פתיח
	סבב בין 3 המשחקים	
	סיכום טבלה דף עבודה/ לוח	סיום
	בית כנסת, כנסיה, חילוה, מסגד,	מושגים
	סובלנות,	ערכים

פירוט מהלך השיעור

1. פתיחה - הצגת השיעור

חלוקה ל-3 קבוצות.

א. מקומות קדושים

ב. חגים ומועדים

ג. אישים

2. סיום

סיכום רשימת המושגים וחלוקה על הלוח/ דף עבודה בטבלה לפי כל דת.

פירוט

3 משחקים

סבב משחקים בכיתה.

מקומות קדושים - רבעיות

חגים - משחק הזיכרון

דמויות - תפזורת

רביעיות מקומות קדושים:

נצרות	יהדות	איסלם	דרוזים	
				המקום הקדוש ביותר
				מקומות קדושים בירושלים
				קברים בגליל (דרוזים)
				מקום עליה לרגל
				מקום התפילה
				מקומות קדושים (לא בישראל)
				מקומות קדושים לכמה דתות

חג- תמונה / פירוט

נצרות	יהדות	איסלם	דרוזים
1	ראש השנה		
2			
3			
4			
5			
6			

מועדים מרכזיים

- ראש השנה: חל בא' - ב' בחודש תשרי, ומציין את ראשיתה של שנה חדשה.
- **יום הכיפורים**: חל בי' בתשרי, ומציין את קביעת גזר הדין השנתי של כל אדם.
- **סוכות**: חל בט"ו - כ"א בחודש תשרי, ומציין את מגוריהם של בני ישראל בסוכות, כלומר במבנים זמניים, בעת יציאתם ממצרים. בתורה צווי בני ישראל לעלות לרגל בימי החג לבית המקדש בירושלים.
- **הושענא רבה**: חל בכ"א בחודש תשרי, ובו עם ישראל מבקש שהשנה החדשה תהיה מבורכת בגשמים רבים.
- **שמחת תורה**: חל בכ"ב בחודש תשרי. מציין את סיום הקריאה השנתית בתורה, ואת תחילת הקריאה בתורה מחדש.
- **חנוכה**: חל בכ"ה בחודש כסלו ועד ג' בחודש טבת. מציין את ניצחון המכבים על השלטון היווני במאה ה-3 לפני הספירה, ואת העצמאות המדינית שהשיגו.
- **פורים**: חל בי"ד בחודש אדר (בירושלים ובכמה מקומות נוספים - בתאריך ט"ו באדר), ומציין את הצלת יהודי פרס ומדי במאה ה-4 לפני הספירה.
- **פסח**: חל בי"ד - כ"א בחודש ניסן, ומציין את יציאתם של בני ישראל ממצרים. בתורה צווי בני ישראל לעלות לרגל בימי החג לבית המקדש בירושלים.
- **שבועות**: חל בו' בחודש סיוון, ומציין את קבלת התורה בהר סיני. בתורה צווי בני ישראל לעלות לרגל בימי החג לבית המקדש בירושלים.
- **תשעה באב**: כשמו, חל בט' בחודש אב. זהו יום אָבֵל המציין את חורבנם של בית המקדש הראשון ובית המקדש השני.

המועדים המרכזיים בנצרות

- **תקופת ההכנה לבואו של ישוע (אֲדֹוֹנִיט): (בזרם הקתולי ובזרם הפרוטסטנטי)** חלה קָחַל ביום הראשון הרביעי לפני חג המולד, **ובזרם האורתודוקסי** - קָחַל ב-15 בנובמבר, ועד חג המולד. ההכנות מציינות את הציפייה לבואו של ישוע.

- **חג המולד**: בזרם הקתולי ובזרם הפרוטסטנטי חל ב- 25 בדצמבר, ובזרם האורתודוקסי (בארץ הקודש) חל ב- 7 בינואר. מציין את לידתו של ישוע.
- **חג ההתגלות (אפיפניה)**: (בזרם הקתולי ובזרם הפרוטסטנטי חל ב- 6 בינואר, ובזרם האורתודוקסי (בארץ הקודש) חל ב- 19 בינואר. מציין את התגלות טבעו האלוהי של ישוע לבני האדם.
- **צום הארבעים**: חל 40 יום לפני חג הפסחא, ומציין את 40 הימים שבהם צם ישוע במדבר.
- **יום ראשון של כפות התמרים**: חל ביום ראשון, שבוע לפני חג הפסחא. מציין את כניסתו החגיגית של ישוע לירושלים, שבה התקבל על ידי חסידיו בכפות תמרים.
- **יום חמישי הקדוש**: חל ביום חמישי שלפני הפסחא, ומהווה זכר לסעודתו האחרונה של ישוע עם תלמידיו.
- **יום שישי הקדוש**: חל ביום שישי שלפני הפסחא, ומציין את יום צליבתו של ישוע.
- **פסחא**: חל באחד מימי ראשון שבין סוף חודש מארס לתחילת חודש מאי (לרוב בשני תאריכים שונים - האחד של הזרם הקתולי והזרם הפרוטסטנטי, והאחר של הזרם האורתודוקסי). מציין את תחייתו של ישוע.
- **יום עלייתו של ישוע לשמים**: חל ביום ה- 40 לאחר הפסחא, ומציין את עלייתו של ישוע השמימה.
- **יום החמישים (פנטקוסט)**: (חל ביום ה- 50 לאחר הפסחא. מציין את ירידתה של רוח הקודש על 12 השליחים, ואת יציאתם למפעל הפצת הנצרות.

המועדים המרכזיים באסלאם

- **ראש השנה ההג'רית (ראס אלסנה אלהג'ריה)**: (חל ביום הראשון בחודש מחרס, ומציין את הגירת הנביא מחמד ממכה לאלמדינה).
- **יום הולדתו של הנביא מחמד (אלמולד אלנבוי אלשריף)**: (חל ביום ה- 12 לחודש רביע אלאל, ומציין את הולדתו ומותו של הנביא, החלים באותו יום).
- **חג עליית הנביא השמימה (ליל אלאסראא' ואלמעראג)**: ('חל ביום ה- 27 לחודש רג'ב, ומציין את מסעו הלילי של הנביא מחמד ממכה לירושלים ומירושלים לרקיעים העליונים של השמים).
- **צום הרמדאן**: צום החל בימי חודש הרמדאן.
- **ליל הגורלות (לילת אלקרר)**: (חל בלילה ה- 27 של חודש הרמדאן, ומציין את ההתגלות הראשונה לנביא ואת קביעת גור דינו השנתי של כל אדם).
- **חג שבירת הצום (עיד אלפטר)**: (חל בימים 1-3 בחודש שואל, ונקרא גם "החג הקטן". מציין את סיום צום הרמדאן).
- **העלייה לרגל (אלחג)**: ('חל בימים 8-10 בחודש ד'ו אלחג'ה, ומציין את ימי העלייה לרגל למכה).
- **חג הקורבן (עיד אלאחא)**: (חל בימים 10-13 בחודש ד'ו אלחג'ה, ונקרא גם "החג הגדול". מציין את נכונותו של אברהם להקריב את בנו במצוות האל, ואת סיום החג).

חגים דרוזים

לדרוזים מספר חגים

- הדרוזים חוגגים את חג הקורבן_ (עיד אלאדחא) בתאריך זהה לחג המקביל אצל המוסלמים (אם כי מנהגי החג אצלם שונים). זה החג החשוב ביותר לבני העדה. מקובל לברך בחג זה באחת מהברכות: כל עאם ואינתום בחיר או כל סאנה ואינתום סאלמין.
 - **חג הנביא שועייב** - נחגג במשך ארבעה ימים החל מה 24.4. במתחם **נבי שועייב** ליד טבריה. היום הראשון מיועד לקיום תפילות על ידי דתיים בלבד ושלושת הימים הנותרים לכלל העדה. הנביא שועייב מזוהה עם יתרו חותן משה. על פי המסורת הדרוזית, שועייב הוא **יתרו**, המוכר גם בכינויים נוספים (רעואל, פוטיאל, חבר); לפי המסורת, הוא נולד בחצי האי ערב, נדד ברחבי הסהר הפורה בהטפה לצדק ולאמונה מונותאיסטית, נקבר במקום פטירתו. לטענתם יתרו לא התגייר.
 - **חג הנביא סבלאן** - נחגג ב 10 בספטמבר בקבר **הנביא סבלאן** על פי טעות נפוצה הוא זבולון בן יעקב. אבל אמאם אלבדר מבית הדין השרעי הדרוזי בחיפה סתר טענה זאת), ליד הכפר **חורפיש**. מקובל לברך ביום זה בברכת זיארה מקבולה.
 - **חג הנביא אלח'דר** – ב-25 בינואר חוגגים הדרוזים בישראל בקבר אלח'דר (**אליהו הנביא**) שב**כפר יאסיף** שליד עכו. אלח'דר הוא הנביא השני בחשיבותו על פי המסורת הדרוזית.
 - **חג הנביא אל יעפורי** - נחגג ב-25 באוגוסט ב**נבי יעפורי** שנמצא במטעי התפוחים בין הכפרים **מסעדה** ו**מג'דל שמס** ב**רמת הגולן**. באותו תאריך מקיימים אנשי הדת הדרוזים אסיפות ותפילות, ודנים בענייני דת ועדה.
 - **צעדת הנביא אבו אברהים** - נחגג החל משנת 2007 ב-6 ביולי כל שנה במתחם **מקאם הנביא אבו אברהים** ב**דאלית אל-כרמל**.
- חג הקורבן וחג הנביא שועייב הם חגים עממיים שנחגגים בקרב העדה כולה. יתר החגים מצוינים על ידי העוקאל (חכמי הדת). בישראל מקובל להחשיב את כל החגים המוזכרים לעיל כימי מנוחה בבתי ספר של העדה הדרוזית ועבור עובדי מדינה דרוזים.
- דגלם של הדרוזים מורכב מחמישה צבעים: הירוק מסמל טבע, האדום - אהבה, הצהוב - חיטה, הכחול - מים והלבן - טוהר.

עבודה בנושא דתות שיעור רביעי- מסלול 10 שנו"ל

	<u>שיעור 4- טקסים, חגים ומועדים</u>	נושא:
מתודות		שיעור 4
	1. הכרת תפקיד הטקס והחג בדת ובחברה 2. הכרת החגים העיקריים בכל דת	מטרות:
		מהלך שיעור
סבב	1. "טקס/חג שלי"- סבב	פתיח
סרטים	2. קטעי סרטים : חג, חתונה (טקס)	
	3. הסבר תפקידי החג והטקס בחברה ובתרבות	
עבודה בזוגות	4. יישום- המצאת טקס בזוגות	
עבודה	5. עבודה	סיום
	*אפשרות הרחבה- טקס חתונה. צפיה בסרט : ארבע חתונות ולוויה/ אבי הכלה.	
	טקס, חג, טקס מעבר, טקס חיזוק, טקסים בין אישיים.	מושגים
	כבוד, פלורליזם, ליברליות	ערכים

פירוט מהלך השיעור

1. פתיחה- סבב
שכל אחד ינסה לחשוב על חג/ טקס עם משפחתו חבריו ויכתוב:

מה עשו שם
מה אכלו

מה לבשו

מהם מנהגי החג

סבב – כל אחד מספר

2. קטעי סרטים

קטע מסרט- חתונה , ארוחת חג מולד, ארוחת שבת....
קסם של הורים חג מולד

<https://youtu.be/yQyvTHlg8fE>

מומינים

<https://youtu.be/772woznSAa8>

מה ראינו בקטע?
איך יודעים שזה חג?
מה הדומה בכל החגים? הטקסים?

3. תפקידי החג והטקס בחברה ובתרבות

למה יש חגים וטקסים?

לחגים ולטקסים יש תפקידים בתרבות, בחברה האנושית. הן בחברה הדתית והן בחילונית.

טקס (הגדרה)

טקס הוא אירוע סמלי המורכב מרצף פעולות, אשר משתתפים בו שני אנשים ויותר. באמצעות הטקס מבטאים היחיד והחברה את החשיבות של נושאים המועלים במהלכו.

מאפיינים :

ציון אירועים חשובים - למשל סיום תיכון, ימי זיכרון, מעבר מסטטוס לסטטוס (כמו בר מצווה).

חזרה ומחזוריות - הטקס אינו ספונטני, אלא מתוכנן וחוזר על עצמו בפרקי זמן קבועים. לדוג': בכל שנה בתאריך כ"ז בניסן מתקיים טקס יום הזיכרון לשואה והגבורה.

אירוע עם כללים - לכל טקס מהלך מתוכנן מראש ומקובל על המשתתפים בו. לדוגמא טקס נישואים: כניסת האורחים ומתן המתנות, לבוש יפה, עריכת טקס החופה, קריאת ברכות, שבירת הכוס, ריקודים, וכד'.

ממונים על ביצוע הריטואל הטקסי - בכל טקס יש בעלי תפקידים הנוטלים חלק בתיכנונו ובביצועו - לדוגמא בטקס נישואים - ההורים, הזוג והרב.

סגנון ריגושי אפקטיבי - הטקס פונה לרגשות המשתתפים מעורר רגשות ויוצר הזדהות. לדוגמא בטקס בר מצווה נואם הילד שהגיע למצוות ומודה להוריו ולמשתתפים נוספים, קרובי המשפחה והחברים מביעים שמחה ע"י שירים וריקודים, ומוסיקה מרגשת וכד'.

עירוב היבטים פיסיוולוגיים של החיים - הטקס מתייחס גם למימד הפיסיוולוגי של החיים. לדוגמא בטקס נישואים: יש אוכל וכיבוד מהודר, עוגה חגיגית, בלונים, פרחים וכד'.

הבעת משמעויות באמצעות סמלים - הטקס מלווה בשימוש בסמלים המעבירים משמעויות מוסכמות בתרבות הקבוצה לגבי הסטטוסים, הערכים האמונות ותפקידי הטקס בחיים התרבותיים של הקבוצה והפרט. לדוגמא: בטקס חופה נישואים יהודי הכלה לבושה בשמלה לבנה, הגברים חובשים כיפות, הגבר שובר כוס, טבעת נישואים, חופה לבנה וכד'.

פומביות - לעיתים קרובות הטקסים הם פומביים, נערכים לפני קהל ומודגשים בהם כללי התנהגות מצופים, אידיאולוגיות חברתיות (כמו שלום, אחווה, שיוויון וכד'). קיימת מסירת מידע על סדרי עולם - הטקס מעביר ידע ומידע על תופעות, תנאים ומצבים שיש להתמודד עימם בהקשר החברתי הספציפי. לדוגמא: בטקס נישואים - הרב מדריך את החתן לגבי הכתובה, שבירת הכוס, אמירת הברכות וכד'.

תפקידי הטקס בחברה

- א. **אמצעי לשמירה על הסדר החברתי** - הטקס מאלץ את חברי התרבות לנהוג בצורה קבועה מסוימת שהינה חשובה לסדר החברתי. הסדר החברתי מקבל בטקס משמעות.
- ב. **מתן לגיטימציה לסטטוסים ותפקידים בחברה על פי ערכי התרבות** - לדוגמא בטקס נישואים יש מתן משמעות למיסוד הקשר, ציפייה מהחתן והכלה למלא תפקידים מסוימים בסטטוס החדש שלהם כמו להקים משפחה, להיות נאמנים זה לזה וכד'.
- ג. **הגברת הלכידות החברתית וחיזוק הערכים המרכזיים של החברה** - לדוגמא בטקס יום הזיכרון קיימת הרגשת לכידות בקרב הישראלים וחיזוק של ערכים כמו הגנה על המולדת.
- ד. **פיקוח חברתי** - הטקס הוא מכשיר שבעזרתו הקבוצה מחדירה את ערכיה בחברה, לדוגמא בטקס הזיכרון לרבין: מתחזקים ערכים כמו - "לא לאלימות", שלום, זכויות האדם וכד'.
- ה. **העברת התרבות לדור הבא** - באמצעות הטקס מעבירה הקבוצה או החברה את התרבות לדור הבא או לחברים החדשים.

טקס מעבר

האנתרופולוגים ואן גנפ וויקטור טרנר מדגישים את המעבר שטקסים רבים מבטאים. קיימים מעברים שונים כגון: מעבר ממסגרת חברתית לאחרת (מאזרח לחייל), מחול לקודש (טקס קבלת שבת והדלקת נרות), מאבל לשמחה (טקס סיום יום הזיכרון ותחילת ערב יום העצמאות) וכד'.

ואן גנפ וטרנר מבחינים בשלושה שלבים עיקריים בטקסי מעבר :

- 1) ניתוק - זהו ניתוק, הרחקה טיקסית, מן הסטטוס הקודם, מהחברה או המעמד .
- 2) מעבר - שלב ביניים שבו קיימת התנתקות מהסטטוס הקודם, אך עדיין לא חל מעבר לסטטוס הבא.
- 3) איחוד - שילובו של הפרט בסטטוס החדש. בשלב זה נוצרת הזדהות עם הסטטוס החדש ומתרחשת הקבלה לקבוצה החברתית החדשה.

טקסי חיזוק

נערכים בעת משבר או סכנת משבר בחייה של קבוצה ומשמשים להידוק הקשרים בין חבריה, למשל ימי זיכרון. סוג נוסף של טקסים הוא טקסים בין אישים - טקסים מינימליים בין בני אדם כמו: חגיגת יום הולדת, סעודת ערב שבת, אמירת שלום בעת מפגש וכד'.

4. יישום : המצאת טקס

כל זוג בוחר מאחד מהאפשרויות :

- א. להמציא טקס לכיתה, לקבוצה, למשפחה שיש בו את המרכיבים שדיברנו עליהם.
- ב. לתאר טקס שקיים בביה"ס בכיתה (לדוגמא - איזה טקס מתרחש כאשר נפגשים במגרש הכדורגל לפני המשחק)

5. סיום-עבודה

אילו חגים יש ל ארבעת הדתות?
 על כל אחד לבחור חג/ טקס ולתאר אותו בתמונה ולכתוב כיצד באים לילד ביטוי
 מאפייני הטקס בחג (לא כולם)

http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7348				
http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%96%D7%99%D7%9D#.D7.97.D7.92.D7.99.D7.9D	http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=14466	http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=14466	http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=14466	מועדים מרכזיים חגים
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/PreSchool/Moreshet/HagimAravit/HagimDruzim.htm				

אפשרות הרחבה- צפייה בסרט

ארבע חתונות ולוויה אחת/ אבי הכלה

פתיחה:

באיזה גיל אתם חושבים שתחתנו?

איזה סוג טקס תרצו?

איפה תרצו לערוך את הטקס?

האם תצלמו את הטקס? אילו חלקים שלו? מדוע?

שאלות:

מה המשמעות של טקס הנישואים בחברה/ תרבות שלנו?

מה קורה בטקס הזה?

מה הטקס מסמל?

טקס הנישואים הוא טקס מעבר המסמל מעבר מסטטוס אחד בחיים לסטטוס אחר.

טקסים נוספים המסמלים מעברים בחיים: טקס קבלת תעודת גמר, ברית מילה,

בר/בת מצווה, טקס סיום טירונות, לוויה וכו...

יש להבליט את הסטטוס לפני הטקס ולאחריו.

יש להשוות בין פרספקטיבות שונות שקבוצות שונות נותנות לטקסים: טקסים

דתיים לעומת חילוניים, למשל. מהי המשמעות של המעבר לגבי הקבוצות השונות

ובמה תלויה משמעות זו? התשובה היא שהנורמות הספציפיות של הקבוצה הן

הקובעות את היחס של הקבוצה לטקס מסוים.

סרט: ארבע חתונות ולוויה אחת/ אבי הכלה

דף צפייה בסרט:

1. מה הם השלבים הבולטים בסרט שלפניך?

2. מי משתתף בכל שלב?

3. מה הם עושים?

4. מה הם לובשים? אוכלים? אומרים?

5. אילו סמלים הופיעו? מהי משמעותם?

עבודת סיכום צפייה בסרט:

1. טבלה: בחינת השלבים השונים ע"פ: משתתפים, התרחשות, לבוש, התנהגות מילולית,

התנהגות לא מילולית, סמלים שירים וכ'.

2. הגדרת הסטטוסים שבטקס, את הסמלים שלהם ואת משמעותם. (סמלי סטטוס)

3. התלמידים יתבקשו להצביע על הנורמות שבאות לידי ביטוי בטקס.

(אפשר לבדוק נורמות מקבילות בתרבויות אחרות).

פולקלור למורה:

בעבודה על התלמידים לבחור ביטוי של פולקלור באחד הדתות ולהציגו בכיתה. ניתן לבחור: במאכל, בריקוד, בשיר, בגד, מנהג, סיפור עם ועוד.

הגדרה פולקלור

פולקלור הוא מונח שטבע החוקר האנגלי ג'ון תומאס בשנת 1846 לתיאור מכלול האספקטים המילוליים, הרוחניים והחומריים המאפיינים תרבות מסוימת, אשר מועברים בעל פה, בהקראה, על ידי התבוננות, ועל ידי חיקוי. פולקלור הוא למעשה גוף של ידע, מנהגים ומסורות שעובר מדור לדור, ומשתנה כל הזמן.

פולק פירושו עם, ו- ליר – פירושו תורה. תורת העם או ידע של עם. ידע העם מתייחס לתרבות בכלל, בכלל זה נחשבים גם: סיפורי עם, מנהגים ואורחות חיים.

מהו הידע של העם?

התשובה המתבקשת היא האדם ועולמו. אהבה, קינה, יחסים, עבודה, מאבקים, טקסים פולחניים.

אלמנטים אלו באים לידי ביטוי במאכלים, בריקודים, בשירים, באופנה ועוד.

<https://www.youtube.com/watch?v=mgpnaD9WWoo>

שיר ריקוד אתיופי 5 דקות- להיט
2014

https://www.youtube.com/watch?v=kW2-W_gDIh0

ריקוד אתיופי מסורתי – הכול הולך – 4 דקות

<https://www.youtube.com/watch?v=5ZpiR4F5to>

מוזיקה ואוכל – בערבית - 5 דקות

Yara Ma Yhemmak

הרחבה - ריקוד של עם, פולקלור

GUL - מנהלת תחום ריקודי בטן

נתחיל בכמה מושגים :

אתנוס – עם, עדה או קבוצה.

מהו הידע של העם? והתשובה המתבקשת היא האדם ועולמו. אהבה, קינה, יחסים, עבודה, מאבקים, טקסים פולחניים. את כל אלה מציגים ריקודי הפולקלור.

מי שברצונו לחקור וללמוד את הריקודים האלה טוב שלא יסתפק בלימוד הצעדים בלבד, אלא ישאל את עצמו על פשרם. האם אלו צעדים של איכר העובד את אדמתו? או של נווד צועני? של לוחם? או שמא של אשה בתקופת חיזוריה?

ריקוד פולקלור אינם רק צירוף של תנועות. הריקוד מספר לנו על לב העם והפסיכולוגיה שלו.

האם הריקוד הוא דינמי או פאסיבי? בוטה, חצוף או עצור? עצלן או חרוץ והאיפיונים הם רבים.

תוכלו למצוא ולהבחין בהבדלים אפילו במשקל דריכת כף הרגל בין ריקוד פולקלור אחד למשנהו... (ריקוד מקל לדוגמא).

ריקוד עממי הוא שליח של עמו ובא לתאר את האופי, של שבט או של אומה. הם מציגים את תנאי חייהם, אמונותיהם או עבודתם ואת כוחו של האדם בכל אלה.

כאשר אנחנו צופים בריקוד עם, אפשר להבחין בנקל כי התנועות, הג'סטות והקצב טבועים בבני העם הרוקד אותו. הם מדברים את התנועות, חיים אותם. לא חיקוי ולא הדמיה. זה בטבע שלהם.

אם כך הכלל לבחינת ריקוד כריקוד פולקלור הוא : ריקוד עממי המעביר את התחושה של אותו עם או פלג מן העם. כל אלה מתקבלים בריקוד בביטויים שונים של תכונות אופי של העם, תולדותיו ומסורתו. מעבודתם, אורח חייהם ואמונותיהם. הסיפורת, המוסיקה, השירה והמחול אצל כל בני העמים מפיחים חיים חדשים במיתוסים של האומה ובמורשתה.

סוגים שונים של ריקודי פולקלור

הסוגים השונים של ריקודי עם הם :

ריקוד פולחן – נרקד על ידי שבטים בעיקר וזהו ריקוד מאגיה הנרקד בלהט ובאקסטאזה עד אובן חושים. (דוגמא ריקוד זאר או ריקודי טראנס).

ריקוד טקס – בשונה מריקוד הפולחן, נושא אופי מיסטי הקשור בדת. לעיתים מאופיין ברצינות ובכובד ראש בעל תכנים של קודש וחול. (דוגמא ריקוד סופי טקס הזיכר).

ריקוד חברה – הריקוד הציבורי או החברתי מהווה שעשוע לבני העם, בידור, הומור ומשחק.

בתוך ריקוד חברה ישנו עוד תת נושא והוא: ריקודי כפר- המציגים את יחס האדם אל אדמתו (הזורעים בדמעה ברונה יקצורו), עמל שאחריו מנוחה ושבתון, והתספקות במה שיש. הבית, המשפחה נחגגים במחול ובשירה.

התלבושות בריקודי הפולקלור

הריקוד העממי החברתי בעיקר לרוב מפצה על אורח חיים קשה. (ראו מצריים). התלבושות של הרוקדים לוקחות חלק נכבד בפעולת הסחה זו. התלבושות החגיגיות הינן כסות לעוני. הנשים מקושטות ושוזרות את שערותיהן או מפזרות אותן. רוקדות בשמלות וחצאיות ולעיתים אף יותר מחצאית אחת. צעיפים ומטפחות, כל אלה עוזרים להשכיח מלב הרוקדים את תלאות ועמל היום יום.

כאשר התלבושות היא אחידה או דומה לרעותה הדבר מסמל על אחדות ושיווין של המשתתפים בריקוד. ריקודי הקבוצות אחידים גם בצעדיהם. התלבושת המסורתית שאינה משתנה, היא מקבילה למסורת ומנהגים הנשמרים ועוברים על ידי העם מדור לדור.

ועוד לא דיברנו על נעליים.....

הריקוד העממי מתאפיין לא רק בתלבושת שלו, אלא גם בנעליו. לכל ריקוד צעדים המאפיינים אותו ונעל המותאמת לצעדים אלו. גם ריקוד ברגליים יחפות היא אמירה שאלה אתייחס בהמשך.

ניקח לדוגמא את הריקוד הקווקזי. הרקדנים הקווקזים נועלים מגף שאין לו עקב, עשוי מעור רך וגמיש וברכיות. מגפיים אלו הם סמל לצייד המתקרב אל קורבנו בצעדים חרישיים, עד להשגת מבוקשו.

אך אין דוגמא מוחשית לזו יותר מרקדנית הפלמנקו. הנעליים של הרקדנית מסמלים את הקשר עם האדמה ויחד עם זאת מגביהים את הרקדנית ומקנים לה אצילות.

ריקוד יחף – בריקודים רבים כף הרגל אינה זו שמובילה את הריקוד. הדגש הוא על איבר אחר בגוף.

זו אחת הסיבות מדוע ריקוד מסוים יירקד יחף. יחף, ללא נעליים הוא ביטוי גם ל"אינדיבידואלסטיות", ומתן חופש להיות טבעי וגופני. ראו כיום במחול המודרני הנרקד ברגליים יחפות.

ישנם גם מחולות אחרים הנרקדים ברגליים יחפות (במספר ריקודים הודיים) במקדשים, ואלא שייכים לרוב לטקסים דתיים בהם משילים את הנעליים לפני המקדש שאליו נכנסים.

צורות כוריאוגרפיות של ריקוד פולקלור

ריקוד פולקלור יכול להיות ריקוד של אחד, או ריקודי קבוצה.

נתחיל בריקודי קבוצה.

לריקוד קבוצה יש כמה מבנים או צורות :

ריקוד בשורה, ריקוד במעגל, טורים, זוגות, או חזיתי (כששתי שורות רוקדות אחת מול השנייה).

לכל אחד מהצורות האלה משמעות חברתית קבוצתית. אין ריקודי סולו. בכל ריקוד יכולים להיות כמה מבנים בו זמנית. הצורות המתחלפות תוך כדי ריקוד מעידות גם הן על כך שהריקוד העממי הוא קודם כל הנאה לרוקדיו ואינו זקוק לחוקים או מסגרת.

צורות ריקוד אלה מסמלות יותר מכל את האחדות ואת השמחה של בני העם להיות ביחד.

ריקוד במעגל – צורה המסמלת שיווין. בין אם הריקוד נרקד כאשר הפנים מופנות למרכז המעגל או כאשר הגב למרכז והפנים אל החוץ. כל אחד מהרוקדים נמצא בנקודה שווה ממרכז המעגל.

מעגל אומר אף התלכדות ושותפות. כולם ביחד.

ייתכן אף שמקור צורת המעגל קשור לריקודיים מיסטיים או פולחניים שבהם הכוונתה היתה להתמזג עם הקודש או לחילופין, להגן מפני כוחות עליונים.

ריקוד בשורה – בצורה הזאת יש סמן ימני וסמן שמאלי. (הקיצוני מימין והקיצוני משמאל) והם אחראים להתקדמות השורה. השורה היא ביטוי להחלטיות ורצון אחד ועל הקיצוניים להחזיק אותו.

קחו לדוגמא את ריקוד הדבקה ממדינות ערב, או ריקוד החלאי (תורכיה).

בשני ריקודים אלו הקיצוניים מחזיקים מטפחות בידיהם והם המובילים את השיירה. בדבקה אוחזים ידיים ובחלאי האחיזה ביד של השני היא עם הזרת.

שורה מול שורה – מבנה המסמל תחרות ומשחק בין כוחות, אך גם סדר. כאשר זו שורה של גברים מול נשים זאת היא הצגה של חיזור.

ריקוד של אחד:

ריקוד אינדיבידואליסטי – נקח לדוגמא את הריקוד הצועני. למרות שהצעדים בעלי אופי זהה כל אחד מהרוקדים מבטא את עצמו לפי תנועותיו שהוא מכיר. הריקוד מתקיים בחברותא אך אינו נרקד במעגל או בכל מבנה אחר והוא נשאר אינדיבידואליסטי. גם בריקוד האישי יש התייחסות לסובבים, באמירה או במחוות (גיטות) או בשירה או בסיפור תוך כדי ריקוד.

ריקודי טראנס – אחד עומד במרכז המעגל ורוקד עד שהוא נכנס לטראנס (ריקודים שבטיים, מאגיים, או טקס הזאר). המעגל מלווה אותו ומעודד את הרוקד עד אשר הוא בעולם משלו.

הצעדים

הצעדים בריקוד מותאמים למבנה ושומרים עליו כפי שתארתי קודם. צעדי הרוקדים זהים ומכתיבים את הקצב.

דבר נוסף שמאפיין את ריקוד הפולקלור הוא דגש על צעד מסוים, או משקלו. צעד יכול להיות זריז, איטי, רך ועדין, תקיף, זורם, מודגש או קופצני.

הצעדים מבוססים על ריצה, הליכה, החלקה, העברות משקל ודילוג.

התכונה העיקרית הבולטת במחול מזרחי, ובפולקלור שאנו מתעסקים בו הוא העברות משקל. קחו לדוגמא את השמיניות, גמלים, מאיה, דגשים עם האגן. כמו כן גם החלקות, שהם שם אחר לצעדי רדיפה.

לדוגמא: טוויסטים בהליכה. בהם הרגל האחורית עוקבת אחרי הרגל הקדמית שמתקדמת לאורך או לרוחב. דוגמא נוספת היא בריקוד התימני שהוא זריז ועשיר בהעברות משקל בין רגל לרגל.

בריקוד הפלנקו להשוואה הצעדים הם תקיפים ומכתיבים את הקצב בכל רקיעה ורקיעה. הריקוד הצועני כמו הקבוצה שרוקדת אותו מלא בדילוגים והוא קופצני ומשתמש בהעברות משקל רבות. בריקוד מקל

או בריקוד הסעידי המצרי נחיתת הרגל בצעדים כבדה ובעלת משקל.

חשוב לשים לב גם לאופן הדריכה של כף הרגל בצעדים. האם הריקוד נרקד על הבהונות? כף רגל שטוחה? כל אלה משפיעים על יציבת הגוף בריקוד הפולקלור באופן שונה ומקנים לו גם את תכונותיו.

לדוגמא: מחול מזרחי קלאסי – יירקד ברובו על הבהונות (בתוך הגדרה זו גם ריקוד צעיף). בלאדי, סעידי הם ארציים ועממיים והצעדים בכף רגל שטוחה. כמובן שגם תנועות הידיים מושפעות בבחינת "מה שלמטה כך גם למעלה". בריקוד האוריינטלי הקלאסי הידיים ארוכות יותר, ואילו בבלאדי ובסעידי הידיים קרובות יחסית לגוף ואינן חורגות ממסגרתו.

בשמיניות נעשה שימוש בכל שטח כף הרגל עם הרצפה. דוגמא: שמינייה למעלה. לביצוע התנועה אנו משתמשים לפי הסדר הבא: בדריכה על כל כף הרגל, הרמה של העקב ודריכה על החלק החיצוני של כף הרגל, דריכה על הבהונות וכרית כף הרגל, ובזמן העברת משקל לרגל השנייה יש דריכה על הצד הפנימי של כף הרגל.

הצעד הוא שנותן את הקצב- בריקודי הפולקלור הצעד סופר את הקצב של המנגינה אותה רוקדים.

בריקוד הצועני שבו הקצב הוא לא סימטרי הדבר משפיע על אופי הצעדים. לכן חלק מהצעדים בו נעשים בדילוג קטן ובקפיצה על מנת להספיק את הקצב. או בריקוד הדבקה. במחול המזרחי הקצב מכתיב כפולות של 4. לדוגמא: 4 צעדים לימין אפשרות אחת, או שני צעדיים איטיים שכל אחד מהם כפול בזמן וכך זה גם ספירה של 4. לפי הסכימה הזאת שימי הוא כבר כפולה של 16 או 32.....(ז"א פי 4 במהירות או 8).

כאשר ריקוד פולקלור עולה על במה...

הגענו לסוגיה המתבקשת. מה קורה כאשר ריקוד פולקלור מוצג על במה?

כל ריקוד בין אם הוא שייך להגדרת הפולקלור או לא, המעובד ע"י כוריאוגרף מקבל את התווית ריקוד לבימה. כמקבילה נשווה את זה למוסיקאים המשתמשים בלחנים עממיים ויוצרים להם צליל חדש או איכות אחרת. עם התהליכים והזמן ריקודי פולקלור החלו נרקדים על במות ומשוקים כמופעי מחול או בידור. (לא בשלילה אלא להנאת הקהל האוהב את הריקודים). פולקלור וריקוד לבימה מתערבבים זה בזה עד כדי כך שקשה לשים את האצבע ולומר: מה היה הריקוד קודם? פולקלור? או ריקוד לבמה?

על השוני בין ריקוד פולקלור לריקוד אומנותי לבימה

המחול העממי, הוא נחלת הרבים ואינה קשורה בשמו של יוצר כזה או אחר.

הריקוד צומח מתוך הסביבה המקומית שלו. ריקוד מסורתישומר על צורתו ואופיו, עובר מדור לדור אך ללא שינויים משמעותיים. בני העם הרוקדים אותו נולדים לתוך זה. בלי תוים, או שינון צעדים מיוחד ריקודם הוא גם שפתם.

ריקוד אומנותי הוא אידיבידואליסטי וקשור בשמו של יוצר. אומנות בת ימינו משאירה אחריה מחשבה של מה המשורר רצה לומר, ובמקרה שלנו הכוריאוגרף. לא תמיד היא נתפשת. עם זאת הריקוד האומנותי לבימה שומר על כלליו של ריקוד הפולקלור ומציג כיאות את צעדיו והטכניקה שלו.

הריקוד העממי משופע בדמיון או הפוך מזה מציאות (עבודת אדמה, מלאכות הבית, זוכרים?). הריקוד העממי הוא בתולי. הריקוד לבמה לעומתו הוא ריקוד מודע, ריקוד שנבחרו בו בקפידה כל הפרטים, הצעדים הטכניקה מה יבוא לפני מה.

השימוש בריקוד פולקלור על במה נעשה אחרי למידה וידע, ומובא לקהל אחרי שעבר שכלול לפי טעמו האישי של הכוריאוגרף בהצגה.

הערכת העבודה הקבוצתית

מחווון לעבודה בנושא דתות - 20 נקודות

נושא	קריטריון הערכה	ביצוע ברמה בינונית- גבוהה	ביצוע ברמה נמוכה- בינונית
תהליך העבודה (3 נקודות)	התלמיד גילה עצמאות בתהליך חדורי מוטיבציה	עצמאות ומוטיבציה ברמה בינונית גבוהה	היה זקוק להכוונה רבה, בעלי מוטיבציה נמוכה
התייחסות אישית הנאה וסקרנות (3 נקודות)	מידת העניין הסקרנות וההתלהבות	במידה רבה	במידה נמוכה
שימוש במקורות מידע (4 נקודות)	חיפוש מקורות באינטרנט, בעיתונות, בחומרים נוספים	ידע למצוא מקורות מוסמכים ומהימנים	היה זקוקים להכוונה צמודה
שימוש במושגים (2 נקודות)	שימוש מושכל במונחים ומושגים בנושא דתות	במידה רבה	במידה נמוכה
אופן ההגשה (3 נקודות)	עבודה מסודרת, בדפים/מצגת/מסמך במחשב	במידה רבה	במידה מועטה
יצירתיות ומקוריות (5 נקודות)	תוספת מיוחדת לעבודה, בהצגתה, או בחומר הכתוב. פרט נוסף מיוחד	במידה רבה	במידה מועטה

מחווון לתוצר הקבוצתי

המשימה	משקל יחסי	קריטריונים להערכה	הגעת ליעד	אמצע הדרך	תחילת הדרך
הצגת תוצר	10%	✓ מידת הקשר בין התוצר לעבודה הכתובה ✓ הצגת הרעיון המרכזי בבהירות ובאופן ממוקד ✓ אסתטיקה	✓ התוצר קשור לרעיון המרכזי הוצג בבהירות ובאופן ממוקד ✓ ערוך אסתטית ברמה גבוהה	✓ התוצר קשור חלקית לרעיון המרכזי הוצג בבהירות ממוקד באופן חלקי ✓ ערוך אסתטית ברמה בינונית	✓ התוצר אינו קשור רעיון המרכזי הצגתו מבולבלת / לא ממוקדת / לא ברורה ✓ ערוך אסתטית ברמה נמוכה

הערכת המשימות- פירוט

התמדה: הגעה והשתתפות בשיעורים.

אחריות: למידה אקטיבית, סקרנות, הצעות לפעילויות, שאילת שאלות, נכונות להתנסות בעבודה עצמאית.

שיתופיות בביצוע המשימות: העלאת רעיונות, מחשבות, שאילת שאלות ובקשות. יצירתיות: העלאת רעיונות, סקרנות ומוטיבציה.

סטנדרטים של תוכן – הבנה ויישום המשימות והקשרם ללימוד הנושא.

סטנדרטים של ביצוע – רמת התוצר: נעשה באופן מלא/חלקי

הערכת המשימות – למורה ולתלמיד

הקיפו בעיגול את הספרה המתאימה לתיאור (במידה רבה – במידה מועטה)

<u>במידה מועטה</u>			<u>במידה רבה</u>	
1	2	3	4	
				<u>התייחסות למשימות:</u>
1	2	3	4	התמדה
1	2	3	4	אחריות
1	2	3	4	שיתופיות בביצוע המשימות
1	2	3	4	יצירתיות
1	2	3	4	הבנת תכני המשימות
1	2	3	4	יישום תכני המשימות
1	2	3	4	רמת התוצרים